

земель фаховими даними. Це ґрунтознавчо-генетичне, фізико-географічне, й зокрема ландшафтознавче, забезпечення кадастру якісними оцінками земельних ресурсів та ґрунтів різних угідь і ділянок.

Таке різноманітне забезпечення відкриває можливість для одержання локальних і регіональних характеристик природи земельних об'єктів та їхніх екосередовищ. Ідеться про ґрунтознавчі, галузеві фізико-географічні, комплексні ландшафтознавчі, цільові міждисциплінарно-екологічні характеристики й тлумачення геопросторових рис, властивостей і станів ґрунтів та земельних ресурсів у межах сучасної України. Залучення широкого спектра наукових природничих знань відкриває нові перспективи пошуку оптимальних шляхів збереження ґрунтів і використання земель.

На нашу думку, **кадастр земель треба створювати як прикладну похідну кадастру ландшафтів.**

Як безцінний історичний урок у сучасній актуалізації набутків минулого має бути враховане традиційно бережливе ставлення українців до землі. Слушними є також новітні ідеї органічного землеробства [1]. Таке використання земель зберігає ґрунти як головну сільськогосподарську, продуктивнісну цінність земельних ресурсів, ключову складову ландшафтів і забезпечує отримання екологічно безпечної сільськогосподарської продукції.

Відродження дбайливого ставлення українців до землі матиме потужний зворотний ефект. Це сприятиме пробудженню глибинної пам'яті українства, яке має визнати в світі славу землеробської нації, та відродженню його честі й гідності.

Література

1. *Антонець, С.* Коли Україна зрозуміє свою планетарну місію? [Текст] / С. Антонець, В. Писаренко // Аграрний тиждень. UA: всеукр. ділова газ. – 2011. – № 20. – 13-19 черв. – С. 11-12.
2. *Володін, М.О.* Основи земельного кадастру [Текст]: навчальний посібник / М.О. Володін. – К.: Б. в., 2000. – 320 с.
3. *Державний земельний кадастр: стан і шляхи його вдосконалення* [Текст]: монографія; ред. М.Г. Ступень. – Л.: НВФ "Укр. технології", 2005. – 176 с.
4. *Історичний атлас України. Найдавніше минуле. Русь (Київська держава, Галицько-Волинська держава); кер. проекту й авт.-упор. Ю. Лоза.* – К.: Вид-во "Мапа", 2010. – 300 с.
5. *Магазинщиков, Т.П.* Земельный кадастр [Текст] / Т.П. Магазинщиков: учебник. – Л.: Вища шк., 1987. – 424 с.
6. *Пащенко, В.М.* Методологія та методи наукових досліджень [Текст] / В.М. Пащенко: підручник. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. – 256 с.
7. *Пащенко, В.М.* Наукознавче обґрунтування об'єктної та предметної вербальних наукових мов [Текст] / В.М. Пащенко // Проблеми української термінології: зб. наук. пр. – Л.: Вид-во Львів. політехніки, 2010. – С. 26-30.
8. *Пащенко, В.* Нариси історії кадастрування земель [Текст] / В. Пащенко: монографія. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. – 64 с.

Інтернет-джерело

9. [Http://ru.wikipedia.org/wiki/Кадастр](http://ru.wikipedia.org/wiki/Кадастр)

Надійшла 26.09.11

* * *

УДК 528.44+349.41

В. А. Рябчій, В. В. Рябчій

СКЛАД І ЗМІСТ ТЕХНІЧНОГО ПАСПОРТА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Исследованы составляющие технического паспорта земельного участка, который выставляется на земельные торги, и соответствующей технической документации по землеустройству. Вносятся предложения относительно усовершенствования содержания этих землеустроительных документов.

The structure of the technical passport of a land parcel offered for auction and the appropriate land survey technical documentation are considered. The proposals on improvement of the contents of these land survey documents are substantiated.

Постановка проблеми. Земля є основним багатством нашої держави. В останнє десятиліття йде дедалі гостріша полеміка стосовно її продажу. Висувається безліч пропозицій щодо цього питання. Але ще і сьогодні остаточно не врегульоване питання співвідношення між вартістю земельної ділянки, доходом, який вона може принести, та купівельною спроможністю покупців. І незважаючи на це, земельні ділянки вже продаються.

Згідно з пунктом 2 статті 127 і статтею 134 Зе-

мельного кодексу України [3], продаж ділянок, вільних від забудови, має здійснюватись на конкурентних засадах. У статті 128 цього кодексу встановлено порядок продажу земельних ділянок громадянам та юридичним особам України.

Кабінет Міністрів та Державний комітет України із земельних ресурсів видали відповідні нормативно-правові акти [5] і [4], які регламентують підготовку документації, потрібної для продажу земельних ділянок. У цій документації дається повна характеристика земельної ділянки. Щоб скласти такий набір документів, виконуються геодезичні

© В. А. Рябчій, В. В. Рябчій, 2011

роботи із землеустрою та виготовляється технічний паспорт цієї ділянки. Без сумніву, інформація, яка вказується у документації, повинна повністю характеризувати земельну ділянку, оскільки це важливо для всіх зацікавлених осіб. Покупці земельних ділянок переважно не знають землеустрою та геодезії, тому інформація, яка наводиться в технічних документах землеустрою, повинна бути наочною, послідовною, систематизованою та інформативною.

У зв'язку з цим удосконалення змісту технічного паспорта земельної ділянки і відповідної технічної документації із землеустрою слід віднести до важливих завдань нашого суспільства. Це завдання дуже актуальне, оскільки його розв'язання сприятиме розвитку ринкових земельних відносин у державі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У статті 136 Земельного кодексу вказано, що вибір земельних ділянок державної або комунальної власності для формування переліку, зазначеного в частині першій цієї статті, здійснюється на підставі затверджених містобудівної документації та документації із землеустрою, регіональних або місцевих правил забудови. При виборі земельної ділянки враховуються маркетингові дослідження, інвестиційна привабливість, звернення громадян та юридичних осіб щодо намірів її забудови.

Земельна ділянка, у т. ч. й та, на якій розташовані об'єкти нерухомого майна (будівлі, споруди) державної або комунальної власності, виставляється на земельні торги окремим лотом після:

- а) визначення її меж у натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками;
- б) визначення вартості лота (при цьому вартість земельної ділянки має відповідати її нормативній грошовій оцінці);
- в) виготовлення технічного паспорта об'єкта продажу.

У технічному паспорті вказуються відомості про:

- розміри земельної ділянки;
- місце розташування (адреса);
- форму власності (державна чи комунальна);
- грошову оцінку земельної ділянки або прав на неї та оцінку розташованого на ній об'єкта нерухомого майна, а також про стартову ціну лота;
- природний і господарський стан земельної ділянки;
- цільове призначення земельної ділянки;
- містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки;
- інвентаризаційний опис будівель і споруд (для забудованої земельної ділянки).

У цій публікації визначається, які роботи мають бути виконані та яка документація повинна бути підготовлена перед продажем земельної ділянки.

Як уже зазначалось, одним з найважливіших документів на земельну ділянку є її технічний паспорт. Важливість цього документа підтверджується пунктом 2 статті 137 Земельного кодексу. І це правильно, оскільки всі особи, зацікавлені у прид-

банні даної земельної ділянки, повинні спочатку ознайомитися з відомостями про неї.

Згідно з пунктом 2.6 Інструкції [4], технічна документація на земельну ділянку, яка виставляється на земельні торги, формується з матеріалів, зазначених у Положенні [5]. Згідно з пунктом 5 цього Положення, технічна документація із землеустрою складається з чотирьох книг:

до *першої* входять такі матеріали: кадастровий план земельної ділянки; акт погодження суміжних меж; копії інших документів, використаних для складання технічного паспорта земельної ділянки;

до *другої* – експертні висновки та розрахунки; відомості про обчислення площ та абрисів прив'язки межових знаків до пунктів геодезичної мережі; журнали геодезичних вимірювань; каталоги координат поворотних точок зовнішньої межі тощо;

до *третьої* – проект відведення земельної ділянки і технічний звіт про перенесення меж земельної ділянки в натуру;

до *четвертої* – звіт про експертну грошову оцінку земельної ділянки.

Відповідно до пункту 2.7 Інструкції [4], технічний паспорт земельної ділянки додається до книги 1, яка виготовляється у двох примірниках: один примірник видається переможцю торгів (покупцю) безкоштовно, другий зберігається в місцевому державному органі земельних ресурсів. До проведення торгів з технічним паспортом земельної ділянки можуть ознайомитись усі учасники торгів.

Наукових публікацій в Україні стосовно аналізу змісту технічного паспорта земельної ділянки, що виставляється на земельні торги, немає.

Невирішені частини загальної проблеми. Склад і зміст наведених нормативно-правових актів щодо технічного паспорта земельної ділянки та чотирьох книг технічної документації із землеустрою свідчить про неповну систематизацію наведеної документації.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення пропозицій, спрямованих на удосконалення змісту технічного паспорта земельної ділянки, що виставляється на торги, і відповідної технічної документації із землеустрою на підставі аналізу нормативно-правових актів України із цих питань з урахуванням існуючих землевпорядних і геодезичних нормативних документів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 25 Закону України "Про землеустрій" [1], технічна документація із землеустрою існує в двох видах:

- технічна документація для встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості);
- технічна документація із землеустрою щодо складання документів, які посвідчують право на цю ділянку.

Але в статті 55 "Технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості)" зазначається лише, як встановити межі земельної ділянки, а що повинна містити у собі технічна документація, в даній стат-

ті не сказано. Зате в наступній статті "Технічна документація із землеустрою щодо складання документів, що посвідчують право на земельну ділянку" говориться, що ця документація включає:

- а) пояснювальну записку;
- б) технічне завдання на складання документів, що посвідчують право на земельну ділянку;
- в) копії заяв фізичних або клопотання юридичних осіб;
- г) матеріали польових геодезичних робіт і план земельної ділянки, складений за результатами кадастрової зйомки;
- г) рішення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про надання або передачу земельної ділянки у власність чи надання в користування, у т. ч. на умовах оренди;
- д) акт прийомки-передачі межових знаків на зберігання;
- е) акт перенесення в натуру (на місцевість) меж охоронних зон, зон санітарної охорони, санітарно-захисних зон і зон особливого режиму використання земель за їх наявності;
- є) кадастровий план земельної ділянки;
- ж) перелік обмежень прав на земельну ділянку і наявні земельні сервітути.

Закон України "Про Державний земельний кадастр" [2] приділяє відомостям про земельну ділянку та змісту земельнопорядної документації більше уваги. Так, у статті 14 вказується склад відомостей про обмеження у використанні земель, у статті 15 – дані про саму земельну ділянку. Пункт 1 статті 21 пояснює, які є підстави та вимоги щодо внесення відомостей до Державного земельного кадастру стосовно меж земельної ділянки. Статті 25 і 26 зазначають, які відомості про земельну ділянку повинні бути в Поземельній книзі та на підставі якої документації вони туди вносяться.

Також важливим є те, що у розділі VII "Прикінцеві та перехідні положення" зазначеного закону йдеться про зміни та доповнення до нормативно-правових актів України, зокрема до Земельного кодексу і до Закону "Про землеустрій". З урахуванням цього назву і зміст статті 56 Закону "Про землеустрій" з 01.01.2013 р. буде змінено.

Вочевидь, технічний паспорт земельної ділянки повинен містити інформацію про її характеристики для широкого кола зацікавлених осіб, а кожна книга – деяку спеціальну інформацію про земельну ділянку та результати робіт із землеустрою і геодезичні роботи. Ці книги мають бути оформлені таким чином, щоб зацікавлені особи могли вільно з цією інформацією ознайомитись, а відомості про земельну ділянку можна було використати для занесення їх до Державного земельного кадастру, як це передбачено Законом [2].

Розглянемо детальніше зміст технічного паспорта земельної ділянки і кожної книги технічної документації із землеустрою. В Інструкції [4] наведено шість розділів, які повинні бути у технічному паспорті земельної ділянки. Їх зміст, крім першого, логічний, послідовний та підходить для ха-

рактеристики земельної ділянки. Зміст першого розділу паспорта земельної ділянки є непослідовним.

Аналізуючи те, що повинно бути у технічному паспорті земельної ділянки згідно з [3-5], варто спинитися на текстовій частині та кадастровому плані земельної ділянки.

Згідно з додатком до Положення про технічний паспорт [5], у першому розділі у відомостях про розмір земельної ділянки вказується її площа, конфігурація та довжина сторін земельної ділянки, рельєф місцевості, описуються межі земельної ділянки, санітарних, протипожежних, історико-культурних та інших зон, де обмежується господарська діяльність, межі частин земельної ділянки, які містять обмеження (обтяження) щодо використання землі, визначені на кадастровому плані земельної ділянки і в акті погодження суміжних меж.

Згідно з пунктом 2.4.1 Інструкції [4] у розділі відомостей про розмір земельної ділянки вказується:

- у першому підпункті – площа земельної ділянки в гектарах або квадратних метрах (непотрібне закреслюється), яка записується відповідно до вказаної у кадастровому плані земельної ділянки (кадастровий план обов'язково додається);
- у другому підпункті – дані про конфігурацію та довжину сторін земельної ділянки, рельєф місцевості, описуються межі земельної ділянки, вказано в акті погодження суміжних меж.

У разі наявності на земельну ділянку обтяжень та обмежень щодо використання землі їх межі вказуються на кадастровому плані земельної ділянки, а в технічному паспорті наводиться їх опис (у разі відсутності обтяжень/обмежень цей факт засвідчується).

Спочатку розглянемо таке поняття, як **"розмір земельної ділянки"**. У Земельному кодексі України цей термін згадується у багатьох статтях, зокрема в 25, 41, 42, 63, 66, 107, 118-121, 123, 128, 136, 137, 151 і 211. У Цивільному кодексі України [8] його зафіксовано у статтях 325 і 796. Тобто цей термін фактично узаконений в обох кодексах. Але, що розуміти під розміром земельної ділянки, конкретного формулювання або розшифрування вони не дають. Якщо під розміром земельної ділянки розуміти тільки її площу і довжини сторін, як вказано у [3-5], то це не зовсім правильно, оскільки є інші показники, без яких характеристика земельної ділянки буде неповною.

Звичайно, для наочності характеристики земельної ділянки необхідно мати кадастровий план земельної ділянки. Площа ділянки, яка вказується на ньому, це площа проекції меж земельної ділянки на площину. Таку площу ще називають аналітичною. Але площа фізичної поверхні земельної ділянки може значно відрізнятись від площі проекції в залежності від ухилу і рельєфу місцевості. Зацікавленій особі важливо знати це, бо рельєф місцевості (ухил поверхні) треба враховувати при проектуванні, будівництві і просто при використанні земельної ділянки. Приймемо, що фізична площа земельної ділянки – це площа її поверхні з урахуванням рельєфу.

Узагальнюючи, можна сформулювати тезу, що **розмір земельної ділянки – це дані, які характеризують геометрію земельної ділянки на площині та на фізичній поверхні Землі.**

Тепер перейдемо до аналізу розділу технічного паспорта "Відомості про розмір земельної ділянки". При описі рельєфу необхідно вказувати його характер (антропогенний чи природний), наявність незначних підвищень, чи це схил якогось пагорбу, середній ухил, максимальний перепад висот тощо. І обов'язково має бути копія актуального топографічного плану масштабу 1:500, на якому зображено ситуацію і рельєф.

Необхідно відзначити такий важливий фактор, як наявність на земельній ділянці дерев. Якщо на земельній ділянці є дерева і їх зображено на топографічному плані тільки взагалі, то необхідно виконати "подеревне" знімання кожного дерева і побудувати план у масштабі 1:200.

Дані про конфігурацію земельної ділянки можна навести окремо від кадастрового плану земельної ділянки, але довжини сторін окремо від плану наводити недоцільно. На кадастровому плані повинні бути пронумеровані всі кути поворотів межі ділянки та вказані відстані між ними. Також на ньому необхідно давати опис суміжних землекористувачів і опис меж земельної ділянки, оскільки наводити опис меж земельної ділянки окремо від кадастрового плану також недоцільно.

Усі вказані у документах [3-5] елементи і характеристики земельної ділянки можна нанести на її кадастровий план, але від цього його наочність буде втрачена. Тут слід пам'ятати, що в результаті класичного топографічного знімання будується топографічний план місцевості, де вказується ситуація і рельєф. Тому доцільно такий топографічний план використовувати як додаток до кадастрового плану земельної ділянки, показавши на ньому межі земельної ділянки з кутами поворотів.

Таким чином, на кадастровому плані має бути зображено контурний план меж земельної ділянки з номерами кутів поворотів. Стрілочками з літерними позначеннями на відповідних кутах поворотів показують межі суміжних землекористувачів, а відповідно до номерів кутів поворотів – межі земельної ділянки.

Крім цього, на кадастровому плані земельної ділянки вказується аналітична площа і площа фізичної поверхні земельної ділянки, відстані (горизонтальні прокладання) між кутами поворотів, периметр. Також необхідно вказувати напрям на північ або за умовчанням прийняти, що верх лівої чи правої сторони аркуша – це і є напрям на північ.

До технічного паспорта земельної ділянки згідно з його розділом "Відомості про розмір земельної ділянки" додається п'ять додатків:

- 1) кадастровий план земельної ділянки;
- 2) копія актуального топографічного плану земельної ділянки масштабу 1:500 з нанесеними кутами поворотів, межами та позначками суміжних

землекористувачів;

3) копія актуального топографічного плану масштабу 1:500 з нанесеними межами земельної ділянки та межами зон обмежень (обтяжень, сервітутів);

4) зведений кадастровий план усієї земельної ділянки та її частин, які підлягають обмеженню у використанні, з зазначенням відстаней між усіма кутами поворотів меж та площ;

5) копія актуального плану масштабу 1:200 за результатами "подеревного" знімання.

Перший та другий додатки обов'язкові, а решта готується при наявності частин земельної ділянки, які підлягають обмеженню чи обтяженню, а також у разі наявності на земельній ділянці дерев.

Фактично для підготовки технічного паспорта необхідно виконати роботи із землеустрою для складання Проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та провести геодезичні роботи і скласти Технічну документацію із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості), а також здійснити землеоцінні роботи і скласти Звіт про експертну грошову оцінку земельної ділянки.

Регламент, процедура та зміст проекту землеустрою, технічної документації із землеустрою і звіту вже існують, тому ці питання у даній статті не розглядаються. Тільки у проекті, крім відомої документації, обов'язково має бути Акт обстеження земельної ділянки.

Проект землеустрою, технічна документація і звіт до нього – це результати специфічних професійних робіт землевпорядників та геодезистів. *За матеріалами цих робіт та даними Державного земельного кадастру і складається технічний паспорт земельної ділянки.*

Пропозиції. Узагальнивши наведене вище, внесимо такі пропозиції щодо змісту технічного паспорта земельної ділянки, що виставляється на торги, і відповідної технічної документації із землеустрою.

Розділ "**Відомості про розмір земельної ділянки**" повинен складатися з таких пунктів і містити таку інформацію:

1. Дані про розмір земельної ділянки.

1.1. Аналітична площа земельної ділянки та середня квадратична похибка її обчислення.

1.2. Фізична площа земельної ділянки та середня квадратична похибка її обчислення.

1.3. Аналітична площа земельної ділянки під будівлями та спорудами, якщо вони є.

1.4. Відстані між кутами поворотів меж земельної ділянки та периметр, наведені на кадастровому плані земельної ділянки (додаток 1 до розділу "Відомості про розмір земельної ділянки").

2. Дані про конфігурацію земельної ділянки.

2.1. Багатокутник простої чи складної форми.

2.2. Кількість кутів поворотів меж земельної ділянки.

2.3. Мінімальна, максимальна та середня відс-

тані між кутами поворотів меж земельної ділянки.

2.4. Кількість довжин в інтервалах: до 10 м, від 10 до 20 м та понад 20 м.

2.5. Коефіцієнт видовженості.

3. Дані про рельєф земельної ділянки.

3.1. Антропогенний чи природний.

3.2. Спокійний чи хвилястий.

3.3. Середній ухил.

3.4. Максимальний перепад висот.

4. Дані про суміжних землекористувачів та межі земельної ділянки.

4.1. Кількість суміжних землекористувачів.

4.2. Опис суміжних землекористувачів, наведений на кадастровому плані земельної ділянки (додаток 1).

4.3. Опис меж земельної ділянки, наведений на кадастровому плані земельної ділянки (додаток 1).

5. Дані про наявність частин земельної ділянки, які містять обмеження (обтяження) щодо використання землі.

5.1. Кількість частин земельної ділянки, які містять обмеження (обтяження).

5.2. Причини виникнення обмежень (обтяжень).

5.3. Площі частин земельної ділянки, які містять обмеження (обтяження), та їх відношення до площі всієї земельної ділянки у відсотках (додатки 3 і 4).

6. Дані про наявність дерев на земельній ділянці.

6.1. Кількість дерев (додатки 2 і 5).

6.2. Породи дерев.

6.3. Середні висота, відстань між деревами і товщина стовбурів.

Усі інші розділи технічного паспорта земельної ділянки, що наведені у [4, 5], можна залишити без змін.

Технічна документація із землеустрою до технічного паспорта земельної ділянки повинна складатися з трьох книг відповідно до виконаних робіт із землеустрою та геодезичних робіт, а саме:

Перша книга – **Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки.**

Друга книга – **Технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості).** При цьому, враховуючи Закон [2], у разі наявності частин земельної ділянки, на які поширюється обмеження чи обтяження у відповідній документації із землеустрою, це обов'язково має бути зазначено (стаття 111 Закону України "Про землеустрій").

Третя книга – **Звіт про експертну грошову оцінку земельної ділянки.**

Висновки. 1. Усі роботи, необхідні для складання технічного паспорта земельної ділянки і відповідної технічної документації із землеустрою, слід об'єднати під однією назвою: **"Інвентаризація земельної ділянки"**.

2. Для інвентаризації необхідно виконати роботи із землеустрою та геодезичні роботи. Виконуючи Закон [2], слід належним чином оформлювати результати цих робіт у вигляді трьох книг до технічного паспорта земельної ділянки.

3. Сподіваємось, наші пропозиції щодо уточнення змісту першого розділу технічного паспорта і книг дадуть змогу повніше, точніше і послідовніше характеризувати земельну ділянку, що виставляється на торги.

4. Запропонований нами зміст першого розділу технічного паспорта земельної ділянки можна використовувати при відведенні будь-якої земельної ділянки.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробленні простої і водночас ефективної процедури організації робіт із землеустрою і геодезичних вимірювань та підготовки відповідної документації.

Література

1. Закон України "Про землеустрій" від 22.05.2003 р. № 858-IV, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 07.07.2011 р. № 3613-VI.

2. Закон України "Про Державний земельний кадастр" від 07.07.2011 р. № 3613-IV (не набрав чинності).

3. *Земельний кодекс* України від 25.10.2001 р. № 2768-III, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 07.07.2011 р. № 3613-VI.

4. *Інструкція* про загальні вимоги до оформлення технічного паспорта земельної ділянки, яка виставляється на земельні торги [Затверджена наказом Державного комітету України по земельних ресурсах від 10.07.2002 р. № 114].

5. *Положення* про технічний паспорт земельної ділянки, яка виставляється на земельні торги [Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2002 р. № 648, із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 21.07.2008 р. № 639/2008].

6. *Рябчій В.А.* Склад і зміст кадастрового плану [Текст] / В.А. Рябчій, В.В. Рябчій // Вісн. геодез. та картогр. – 2011. – № 2. – С. 33-37.

7. *Рябчій, В.А.* Визначення допустимої зміни площі земельної ділянки за результатами повторних геодезичних вимірів [Текст] / В.А. Рябчій, В.В. Рябчій, Н.С. Кашина // Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: зб. наук. пр. – Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2010. – Вип. I. – С. 103-106.

8. *Цивільний кодекс* України від 16.01.2003 р. № 435-IV, із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 07.07.2011 р. № 3610-VI.

Надійшла 10.11.11